

UPPSALA
UNIVERSITET

YTTRANDE

2025-01-22 Dnr UFV 2024/1802

Justitiedepartementet

Box 256
751 05 Uppsala

Besöksadress
Dag Hammarskjölds väg 7

Handläggare
Magnus Ödman

Telefon
070-167 91 42

www.uu.se
Magnus.odman@uu.se

Remiss av Betänkandet Ett nytt konsumentkreditdirektiv (SOU 2024:69)

Uppsala universitet har anmodats lämna yttrande över rubricerad remiss. Följande expertyttrande har utarbetats av professor Torbjörn Ingvarsson, juridiska institutionen.

En ny konsumentkreditlag med följdändringar

Uppsala universitet har beretts möjlighet att yttra sig över betänkandet *Ett nytt konsumentkreditdirektiv (SOU 2024:69)*. Betänkandets huvudförslag är att ersätta nu gällande konsumentkreditlag med en ny. Den omedelbara anledningen till att en ny lag behövs är direktivet 2023/2225/EU av den 18 oktober 2023 om konsumentkreditavtal. Utredningen har haft som huvudsakligt uppdrag att lägga fram förslag som syftar till att omsätta direktivet i svensk rätt. Av vad som framgår av betänkandet har dock utredningen varit oförhindrad att överväga andra närliggande frågor.

Förslaget framstår i det stora hela som välavvägt och universitetet tillstyrker att det genomförs på föreslaget sätt. Emellertid finns det på några punkter anledning att justera det framlagda förslaget. Vilka delar som enligt universitetets mening bör ändras framgår av det följande.

Framlagda förslag som inte föranleder kommentarer

I betänkandet läggs ett stort antal lagförslag fram. Huvudförslaget är en ny konsumentkreditlag, där bestämmelserna delas in i kapitel. Till stor del föranleds ändringarna av direktivet 2023/2225/EU. Många av de övriga lagförslagen är följdändringar som inte föranleder några synpunkter från Uppsala universitet.

Förslagen till ändringar i lagen (1978:599) om avbetalningsköp mellan näringsidkare m.fl, utsökningsbalken, lagen (1989:567) om ändrade betalningsvillkor för vissa statliga bostadslån m.m, lagen (1992:160) om utländska filialer m.m, lagen (1996:1006) om valutaväxling och annan finansiell verksamhet, lagen (1996:1179) om ändrade förutsättningar för vissa statligt reglerade bostadslån m.m, lagen (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler, offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), lagen (2011:914) om konsumentskydd vid tidsdelat boende eller långfristig semesterprodukt, lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter, lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation, lag om ändring

YTTRANDE

2025-01-22 Dnr UFV 2024/1802

i mervärdesskattelagen (2023:200), lagen (2023:254) om vissa produkters och tjänsters tillgänglighet och lagen (2023:714) om förvärv och förvaltning av nödlidande kreditavtal liksom de i betänkandet föreslagna ändringarna i en rad förordningar föranleder inga särskilda kommentarer från universitetet. Mot förslaget att upphäva lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter finns heller inget att invända.

Synpunkter på förslaget till ny konsumentkreditlag**Inledande synpunkter**

Konsumentkreditlagen är numera en mycket komplicerad lag och det som tillförs i detta lagstiftningsärende gör i vissa avseenden lagen än mer svårläst för konsumenterna. Det finns anledning att reflektera över om målet att skapa ett konsumentskydd på hög nivå verkligen kan realiseras med så komplexa bestämmelser. Till största delen är den snåriga lagstiftningen ett resultat av att EU-direktiv skall omsättas till svensk rätt på visst sätt. Detta ökar kraven på att den svenska lagstiftaren strävar efter ett så enkelt språk som möjligt och att lagreglerna utformas så att de så långt det är möjligt anknyter till svensk lagstiftningstradition. Även om lagstiftaren är framgångsrik i detta, finns risken att konsumenter i allmänhet inte kommer att kunna förstå och dra nytta av det skydd som lagen är tänkt att ge.

Enligt universitetets mening finns det anledning att göra vissa justeringar i förslaget till ny konsumentkreditlag. De flesta av dessa ändringsförslag är av redaktionell art eller av mindre omfattning, men syftar till att göra lagen klarare. Några av förslagen i det följande syftar också till att råda bot på vissa brister som finns i nuvarande lag och som när en ny lag skall införas bör åtgärdas i samma lagstiftningsärende istället för att föras vidare.

En definition av kreditbelopp bör införas i lagen

I den långa listan med definitioner i 1 kap. 2 § definieras liksom i nuvarande lag både kreditfordran och kreditkostnad. En kreditfordran definieras som summan av kreditbeloppet och kreditkostnaden. Vad som avses med kreditbelopp definieras däremot inte i lagen. Av uttalanden i tidigare förarbeten, exempelvis proposition 1976/77:123 s. 174-175, framgår att kreditbeloppet är den summa som ursprungligen lånades och inte den skuld som står kvar när en kredittagare exempelvis vill säga upp en kredit. Är det fråga om en kontokredit, är kreditbeloppet hela den summa som konsumenten kunnat använda som kredit. Se även EU-domstolens dom den 21 april 2016 i mål C-377/14 (*Radlinger och Radlingerová*) där innebörden av begreppet sammanlagda kreditbeloppet i artikel 3 1 i konsumentkreditdirektivet tolkas. Enligt universitetets mening bör en definition av kreditbelopp införas i lagen tillsammans med definitionerna av kreditfordran och kreditkostnad. Orsaken är att begreppet kreditbelopp

YTTRANDE

2025-01-22 Dnr UFV 2024/1802

ingår i bedömningen av vad som utgör kreditfordran, och därmed är av praktisk stor betydelse för exempelvis bedömning av om kreditgivaren har rätt att få betalt i förtid på grund av konsumentens dröjsmål med betalning.

Skyldigheten att kreditpröva

Bestämmelsen i 3 kap. 16 § om skyldigheten att genomföra kreditprövning innan kredit beviljas innebär både skärpningar och lättnader för kreditgivarna i jämförelse med nuvarande reglering i 12 § KkrL. Universitetet har inga invändningar mot grundregeln i bestämmelsens andra stycke. Det finns anledning att anta att en kreditprövning som genomförs i enlighet med den nya bestämmelsen blir god och även bidrar till att skydda konsumenten.

Emellertid finns det anledning att något kommentera det undantag som öppnas i slutet av stycket för att göra mindre omfattande kreditprövning. Enligt det föreslagna undantaget behöver kreditprövningen inte vara lika omfattande »om det inte med hänsyn till vilket slags kredit det rör sig om, kreditavtalets löptid och belopp samt kreditens risker för konsumenten skulle vara oproportionerligt«. Av vad som framgår av betänkandet är det direktivets art. 18 (3) som ligger till grund för bestämmelsen. Inledningen av artikel 18 (3) har följande lydelse:

»Kreditprövningen ska utföras på grundval av relevant och korrekt information om konsumentens inkomster och utgifter och andra finansiella och ekonomiska förhållanden som är nödvändig och står i proportion till kreditens art, varaktighet, värde och risker för konsumenten.«

Enligt universitetets mening går förslaget för långt i att tillåta undantag. Uttrycket »står i proportion till kreditens art, varaktighet, värde och risker för konsumenten« ger visserligen en möjlighet att minska kreditprövningens omfattning, men av erfarenhet bör sådana undantag hållas inom snäva ramar. Det undantag som tidigare lagstiftning hade för så kallade bagatellkrediter orsakade stora problem när det gällde vad som kallades sms-lån eller snabb lån. Fastän varje sms-lån eller snabb lån sett var för sig knappast kunde utgöra en fara för konsumentens ekonomi eller leda till överskuldssättning, visar erfarenheten att det är farliga krediter som ofta ökar den ekonomiska bördan för redan hårt skuldsatta. I betänkandet kommenteras den ökade möjligheten att göra en mindre grundlig kreditprövning på s. 267:

»När det gäller krediter för vardagsinköp som uppgår till lägre belopp och som ingår i konsumenters dagliga livsföring är risken för överskuldssättning förhållandevis låg. Detsamma gäller för räntefria krediter som omfattas av kravet på kreditprövning. I sådana fall kan mera begränsade uppgifter vara motiverat. Konsumentens totala skuldbörda kan dock även för sådana krediter motivera en mer omfattande uppgiftsinhämtning. Vid krediter till större belopp är dock risken för överskuldssättning högre och vid sådan kreditgivning bör det därför ställas strängare krav på att

YTTRANDE

2025-01-22 Dnr UFV 2024/1802

kreditgivaren skaffar sig en helhetsbild av konsumentens ekonomiska situation. I dessa fall bör mer omfattande uppgifter om konsumentens ekonomiska förhållanden inhämtas och ligga till grund för bedömningen. Kreditgivaren måste dock göra en bedömning utifrån omständigheterna i varje enskilt fall.«

Det är riktigt att om den lånesökande har en balanserad ekonomi, så utgör små och kortfristiga lån liksom lite större räntefria lån sällan något problem för kredittagaren. Skyldigheten att kreditpröva måste emellertid också vara anpassad för situationer då den lånesökande redan har små marginaler eller till och med redan är överskuldssatt, har betalningsanmärkningar eller har skulder som hanteras av Kronofogdemyndigheten. Det kunde synas förnuftigt att undanta de små och kortfristiga krediterna, men av Kronofogdens statistik framgår att även sådana lån kan leda till överskuldssättning eller fördjupa en överskuldssättning som redan föreligger. Det är därför i många fall viktigt att kreditprövningen görs på ett sådant sätt, att det går att avgöra om den lånesökande verkligen har betalningsförmåga, även när det rör sig om en liten eller kortfristig kredit.

Även räntefria krediter har visat sig kunna leda till allvarliga problem. Det är inte själva krediten som är problemet, utan att krediten framstår som lättillgänglig. I kombination med aggressiva säljmetoder har det visat sig att räntefria krediter för bland annat distansköp av kläder kan leda till betydande problem för köparen när krediten inte återbetalas. Näthandel, telekom och högkostnadscrediter är några av de största skuldkategorierna i Kronofogdemyndighetens statistik över andelen unga vuxna med skulder (Analys Nr 1, 2022 – Skuldssättning bland unga vuxna).

Det är alltså inte nödvändigtvis de stora krediterna som orsakar de stora problemen, utan de många små, där även räntefria krediter kan vara problematiska om de inte betalas i tid och höga avgifter och hög dröjsmålsränta börjar löpa. I någon mån uppvägs möjligheten att göra en förenklad och »proportionell« kreditprövning av de ändrade reglerna för högsta tillåtna ränta och kostnadstaket som finns i 4 kap. 9-10 §§ i förslaget till ny lag, men det finns enligt universitetet mening anledning att vara vaksam över hur undantag i skyldigheten att kreditpröva utformas.

I betänkandet uttalas att utredningen velat lägga sig nära direktivets lydelse, men här finns anledning att överväga om det inte bör framgå tydligare att möjligheten att göra en förenklad kreditprövning är ett undantag från den tydliga huvudregeln att en omsorgsfull kreditprövning bör göras. Särskilt med beaktande av att kreditprövningar till stor del sköts automatiskt och mer sällan kräver mer omfattande manuell behandling, är ett tydligt krav på omsorgsfull kreditprövning med tydligt avgränsade undantag från denna skyldighet enligt universitetets mening ett eftersträvänt mål. Den vaga hänvisningen till att kreditprövningen skall vara »proportionell« framstår

YTTRANDE

2025-01-22 Dnr UFV 2024/1802

därtill som alltför vag för att ge tydlig ledning för kreditgivarna om när undantag kan göras. Lagtexten bör därför om möjligt justeras så att ytterligare ledning för när huvudregeln om en mer omfattande kreditprövning kan frångås framgår direkt av bestämmelsen.

Möjligen är det så att det inte lämpar sig att ha mer specifika regler i själva lagen, men om regeln i 3 kap. 16 § antas som i förslaget, bör Konsumentverket eller Finansinspektionen utfärda allmänna råd som förtydligar när det är »proportionerligt« att göra en mer begränsad kreditprövning. En aktiv tillsyn av hur kreditprövningen sker kommer också att krävas för att få tydlighet i vad som är acceptabla kreditprövningsrutiner och när enklare kreditprövning är befogad. Tillsynspraxis kommer visserligen i den mån sådan utbildas att kunna ge ledning för hur kreditprövningen skall ske, men sådan utveckling brukar ta tid och ger ett svagare konsumentskydd än som vore önskvärt.

Dokumentationsskyldighet

Av vad som framgår av betänkandet skall det finnas en skyldighet att dokumentera hur kreditprövningen gått till. En regel om denna skyldighet skall enligt betänkandet införas i 4 kap. 11 § lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter (och vissa andra konsumentkrediter). Även om det kan finnas skäl till att skyldigheten att dokumentera kreditprövningen införas i rörelselagstiftning, bör enligt universitetets mening en hänvisning till denna skyldighet införas i 4 kap. 16 § konsumentkreditlagen för att tydliggöra att en sådan skyldighet finns. Skyldigheten hör tydligt samman med regeln att kreditgivaren skall kontrollera de uppgifter som inhämtats för att genomföra kreditprövningen och hänvisningen till skyldigheten att dokumentera kreditprövningen kan lämpligen placeras i samma stycke. Stycket kunde då få följande utformning:

Näringsidkaren ska på ett lämpligt sätt kontrollera uppgifterna. Bestämmelser om hur kreditprövningen ska dokumenteras av näringsidkaren framgår av 4 kap. 11 § lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter och vissa andra konsumentkrediter.

Rättsföljder av bristande kreditprövning

Enligt vad som framgår av betänkandet är ett av målen med den nya lagen att minska överskuldssättningen. Till inte obetydlig del fördjupas överskuldssättning av att krediter beviljas utan att kreditprövningen varit tillräckligt omsorgsfull eller helt schematisk. Även om det både enligt gällande lag och enligt förslaget till ny konsumentkreditlag föreligger en skyldighet att genomföra kreditprövning, leder inte sådana brister till att kredittagarens skyldighet att betala tillbaka minskar. Visserligen kan en kreditgivare som inte följer skyldigheten enligt 3 kap. 15 § i förslaget till ny konsumentkreditlag att genomföra kreditprövning åläggas en

YTTRANDE

2025-01-22 Dnr UFV 2024/1802

sanktionsavgift enligt 8 kap. 3 § 1 st. i förslaget, men även om kreditgivaren skulle åläggas en sådan sanktion, så förändrar det inte kredittagarens skyldighet att betala tillbaka lånet.

Det står också helt klart enligt tydliga uttalanden i avgöranden från Högsta domstolen, i första hand NJA 1996 s. 3 och NJA 1999 s. 304 men även av uttalanden i NJA 1993 s. 163, att lättnad för kredittagaren inte kommer ifråga annat än i »kvalificerade fall« eller i »undantagsfall«. Så uttalade Högsta domstolen i NJA 1996 s. 3 följande om de civilrättsliga verkningarna av att kreditprövningen varit bristfällig (referatet av Högsta domstolens domskäl s. 13):

»Kreditprövningen har till främsta syfte att utreda om låntagaren har förmåga att uppfylla villkoren i kreditavtalet och utrymme i sin ekonomi för kreditåtagandet; något annat kan inte anses följa av 5 § konsumentkreditlagen. Om en bank har försummat sina skyldigheter i fråga om kreditprövningen, kan detta endast i undantagsfall föranleda att låntagaren blir fri från sin betalningsskyldighet för lånet. Sådan befrielse kan i så fall närmast grundas på 36 § avtalslagen.«

Även om det i rättspraxis har antytts att jämkning av gäldenärens förpliktelse då kreditprövningen varit bristfällig skulle kunna ske med den allmänna bestämmelsen om jämkning av avtalsvillkor i 36 § avtalslagen, torde emellertid möjligheterna att ha framgång med en sådan talan i realiteten vara små även om kreditprövningen varit mycket bristfällig. De »undantagsfall« och »kvalificerade fall« som antyds föreligger sällan, ofta av det enkla skälet att kredittagaren tagit emot lånebeloppet och därtill förbrukat det.

Vid några tillfällen har tanken framförts att det vore lämpligt att införa en möjlighet i konsumentkreditlagen för kredittagaren att få skyldigheten minskad när kreditprövningen varit bristfällig. Tydligast genomförd är tanken i promemorian Konsumentskyddet inom det finansiella området (Fi 2005:1958). Där lämnas följande förslag fram:

Har näringsidkaren brustit i kreditprövningen och skulle en noggrann kreditprövning ha visat att konsumenten inte hade förmåga att återbetala krediten helt eller delvis, skall näringsidkarens fordran sättas ned i motsvarande mån.

Enligt Uppsala universitets mening finns det all anledning att överväga en regel med sådant innehåll när en ny konsumentkreditlag införs. En regel av sådant slag skulle skapa ett tryck på kreditgivarna att göra tillräckliga kreditprövningar. Enligt gällande regelverk skall ju en kreditprövning ske och enligt förslaget skall detta även framdeles vara huvudregeln. Enligt förslagen i promemorian skall därtill kreditgivarna dokumentera den

YTTRANDE

2025-01-22 Dnr UFV 2024/1802

kreditprövning som genomförts. Kreditprövningen skall därtill enligt vad som framgår av skäl 55 i det nya konsumentkreditdirektivet inte bara göras för att säkra att kreditgivarens rörelse är sund, utan den skall också göras i *konsumentens intresse* för att förhindra oansvarig utlåning och därmed en risk för att drabbas av överskuldssättning. Det vore därför enligt universitetets mening följdriktigt att införa en möjlighet att jämka kredittagarens skyldighet att återbetala lånet när kreditgivningen varit tydligt bristfällig.

Förebilder till en sådan reglering finns också i norsk rätt i lov 18 december 2020 nr 146 om finansavtaler (*finansavtaleloven*). I finansavtaleloven regleras frågan på följande sätt i § 5-5:

§ 5-5. Mislighold av kredittvurderingsplikten eller avslagsplikten

(1) Har kredittytteren ikke vurdert kundens kredittevne etter § 5-2 [som inneholder regelen om skyldighet att kreditpröva] eller gitt kreditt i strid med § 5-4 [som inneholder en regel om skyldighet att i vissa fall avslå en låneansökan], kan tapsbegrensningsplikten etter § 3-49 fjerde ledd annet punktum ikke gjøres gjeldende til ulempe for en kunde som er forbruker. Avtalevilkår som nevnt i § 2-10 og avtalevilkår som nevnt i § 5-8 tredje punktum er heller ikke bindende for kunden, som i stedet kan kreve markedsrente.

(2) Har kredittytteren gitt kreditt i strid med § 5-4, kan kundens forpliktelser etter avtalen lempes så langt det er rimelig. I vurderingen av om forpliktelsene skal lempes, kan det legges vekt på hvordan resultatet av kredittvurderingen er formidlet til kunden, og hvordan kredittytteren for øvrig har oppfylt forklaringsplikten etter § 5-1.

(3) Kredittytteren kan ikke heve eller endre en kredittavtale til skade for kunden med den begrunnelse at kredittvurderingen ikke er gjennomført korrekt, med mindre feilen skyldes forhold på kundens side og gir kredittytteren rett til å heve avtalen etter § 3-51.

Uppsala universitet föreslår alltså att det i den nya konsumentkreditlagen införs en möjlighet för kredittagaren att skulden sätts ned när kreditprövningen varit bristfällig med förebild i norska finansavtaleloven eller tidigare framlagt förslag i 2005 års promemoria. Konsumentkreditdirektivet torde inte lägga hinder i vägen för en sådan regel och den skulle innebära en tydlig förbättring av konsumentskyddet och potentiellt hindra att enskilda drabbas av överskuldssättning eller att uppkommen överskuldssättning fördjupas. Bestämmelse kunde lämpligen införas efter bestämmelsen om särskilda skyldigheter vid kreditprövning som avser bostadskrediter (förslaget 3 kap. 19 §), eftersom regeln bör avse alla typer av konsumentkrediter.

Rätt till omprövning av kreditbeslut som grundas på automatisk personuppgiftsbehandling

I förslaget finns två regler som rör möjligheten att få kreditbeslut omprövade när de grundas på automatisk personuppgiftsbehandling. I sak

YTTRANDE

2025-01-22 Dnr UFV 2024/1802

finns inget att invända mot reglerna, men enligt universitetets mening bör både regeln i 4 kap. 17 § och 18 § justeras. Enligt 17 § har konsumenten rätt att på begäran få »beslutet omprövat av någon person« och samma formulering finns i 18 §. Det är framför allt ordet »någon« som skapar en onödig otydlighet. Visserligen kan man kanske av sammanhanget sluta sig till vem denna »någon« är, men uttrycket är inte särskilt tydligt.

Syftet med regeln är att den lånesökande skall ha rätt till någon form av mer kvalificerad och icke-automatiserad bedömning, inte att vem som helst (»någon«) skall få handlingarna och »ompröva« den automatiska bedömningen. Den regel som omsatts till lagregel är artikel 18 (8), där medlemsstaterna skall säkerställa att konsumenten skall ha rätt att begära och erhålla »ett mänskligt ingripande« från kreditgivaren vid sådan automatisk databehandling. I den danska språkversionen används uttrycket »menneskelig indgriben fra kreditgiveren«. Uppsala universitet föreslår att 17 § lagtexten avfattas närmre de svenska och danska språkversionerna av direktivet och att första strecksatsen får lydelsen att konsumenten skall ha rätt att på begäran »få en granskning av kreditprövningen och kreditgivarens beslut att inte bevilja krediten genom ett mänskligt ingripande från kreditgivaren«. Motsvarande ändring bör göras i 18 §.

Regleringen av invändningsrätt vid överlåtelse och förbudet mot löpande handlingar

Förslaget till ny konsumentkreditlag innehåller liksom tidigare lag bestämmelser som rör kredittagarens möjlighet att framföra invändningar när krediten överlåts till ny innehavare. Enligt 4 kap. 22 § skall kredittagaren kunna göra samma invändningar gällande mot ny innehavare av fordringen som mot tidigare innehavare. Denna skyddsregel är en vidareföring, utan någon ändring, av samma regel som gäller enligt 28 § KkrL och som också gällde enligt 16 § i 1992 års konsumentkreditlag. Enligt universitetets mening är regeln otydlig eftersom den som den nu är utformad verkar förutsätta att alla typer av krediter ger sådan invändningsrätt.

Eftersom ingen inskränkning görs av vilket tillämpningsområde 28 § i nu gällande lag har, ser den ut att också omfatta bostadskrediter. Sådana krediter utfärdas emellertid sedan länge regelmässigt som löpande skuldebrev, vanligtvis orderskuldebrev. Läser man 28 § KkrL, som alltså är tänkt att föras vidare som 4 kap. 22 § i nya lagen, så skulle kredittagaren vara bevarad rätten att göra invändningar även mot ny förvärvare av ett orderskuldebrev eller ett löpande skuldebrev, även om förvärvaren skulle vara i god tro om att inga andra ändringar har skett av skulden än vad som framgår av själva skuldebrevet. En sådan verkan står i strid med regeln i 15 § skuldebrevslagen och därtill de åtaganden Sverige gjort genom att tillträda 1930 års Genèvekonvention om gemensam växelag som ännu gäller.

YTTRANDE

2025-01-22 Dnr UFV 2024/1802

Den otydlighet som nu påpekas är ett resultat av hur regler förts över från tidigare i konsumentkreditlagar. I 1992 års konsumentkreditlag stod motsvarande bestämmelse i 16 § och tillsammans med 17 § enligt vilken löpande skuldebrev och växlar inte fick användas vid konsumentkrediter under den överordnade rubriken *Kontantinsats vid kreditköp*. När bestämmelsen fördes över till 2010 års konsumentkreditlag och 16 § delades upp i två bestämmelser, första stycket till 28 § och andra och tredje styckena till 29 §, gick detta sammanhang att regeln var utformad för att gälla kreditköp förlorat.

Det är viktigt att notera, att även om lagregeln i 16 § 1 st. i 1992 års konsumentkreditlag, som alltså i nu gällande lag motsvaras av 28 § och 4 kap. 22 § i förslaget till ny konsumentkreditlag, gällde alla typer av krediter, framgår det uttryckligen av propositionen att bestämmelsen ändå inte var avsedd att gälla när ett löpande skuldebrev eller en växel utfärdats. I proposition 1991/92:83 gjordes följande uttalande på s. 125:

»Regeln i [16 §] första stycket gäller inte när kreditgivarens rättigheter har manifesterats i ett löpande skuldebrev eller en växel. Då gäller i stället skuldebrevslagens resp. växellagens regler om gäldenärens rätt att göra invändningar. Det har inte ansetts nödvändigt att uttryckligen påpeka detta i lagen. Att de nämnda reglerna tar över konsumentkreditlagens bestämmelser framgår indirekt av 17 § första stycket [=30 § 2010 års konsumentkreditlag], som motsvarar 11 § första stycket i den tidigare lagen [=konsumentkreditlagen (1977:981)].«

På motsvarande sätt gjordes följande uttalande i propositionen 1976/77:123 till 1977 års konsumentkreditlag om förbudet att utfärda löpande skuldebrev eller växlar på s. 173:

»Vad som föreskrivs i 11 § [=30 § 2010 års konsumentkreditlag] påverkar inte de regler som enligt 17 § växellagen och 15 § skuldebrevslagen gäller om skydd för tredje man som i god tro förvärvar växel eller annan löpande fordringshandling. Om en sådan handling trots förbudet i första stycket kommer i omlopp, blir således innehållet i växellagen resp. skuldebrevslagen avgörande när det gäller att bedöma borgenärens möjligheter att värja sig från invändningar från köparens sida.«

Förbudet mot att använda löpande skuldebrev och växlar vid kreditgivning till konsumenter har alltså aldrig varit tänkt att få den civilrättsliga effekten, att konsumenten om ett löpande skuldebrev eller en växel används skulle vara bevarad sin rätt att göra samma invändningar mot ny innehavare som mot den ursprungliga kreditgivare. I vilken mån sådana invändningar kan anföras beror av om den nya innehavaren är i god tro om sin rätt att göra fordringen fullt ut gällande som den framgår av det löpande skuldebrevet eller växeln. För löpande skuldebrev och orderskuldebrev framgår regeln av 15 § skuldebrevslagen, som alltså tar över så att konsumentkreditlagens

YTTRANDE

2025-01-22 Dnr UFV 2024/1802

regel inte gäller. Regeln att löpande skuldebrev och växlar inte blir ogiltiga eller skall betraktas som enkla skuldebrev, då invändningar efter vad som framgår av 27 § skuldebrevslagen får göras på samma sätt som enligt 28 § i nu läggande lag, infördes redan i 1973 års konsumentköplag. Skälet till att ett förbud mot att använda löpande skuldebrev eller växlar infördes motiverades på följande sätt i proposition 1973:138 *Förslag till ny konsumentköplag* på s. 153:

»Ett straffsanktionerat förbud för säljare att ta emot löpande fordringshandlingar innebär naturligtvis inte någon absolut garanti mot att sådana handlingar likväl utställs och eventuellt förvärvas av någon som är i god tro beträffande omständigheter som berättigar köparen att göra invändningar på grund av köpet. Detta kan synas vara en brist i det skydd regeln är avsedd att bereda konsumenterna. Det möter emellertid svårigheter att komplettera förbudet med civilrättsliga föreskrifter som begränsar godtroende förvärvares skydd mot invändningar av sådant slag. Vad gäller växlar vill jag särskilt framhålla att en föreskrift av denna typ torde strida mot Sveriges åtaganden på grund av anslutningen till 1930 års Genèvekonvention om gemensam växellag (art. 17).«

Den nu beskrivna vägen till nu gällande regler i 28-30 §§ konsumentköplagen visare att 28 § är för brett formulerad. Mot detta kunde man invända att det nya konsumentkreditdirektivet liksom tidigare direktiv kräver att en regel motsvarande den som finns i 28 § om konsumentens rätt att anföra invändningar mot ny innehavare skall finnas. Emellertid måste direktivets tillämpningsområde beaktas. Enligt artikel 2 (2) *b*) i konsumentkreditdirektivet undantas kreditavtal som är »avsedda för att förvärva eller behålla äganderätt till mark eller en befintlig eller planerad byggnad, inbegripet kommersiella fastigheter som används för handels-, närings- eller yrkesverksamhet«. För sådana krediter gäller istället bostadskreditdirektivet 2014/17/EU. Bostadskreditdirektivet innehåller ingen motsvarighet till det nya konsumentkreditdirektivets skyddsregel i artikel 39 vid överlåtelse av krediten. Genom denna skillnad tas hänsyn till att det är fast praxis vid beviljande av bostadskrediter att dessa utfärdas som orderskuldebrev, alltså en form av löpande skuldebrev.

Intrycket som lagtexten ger både enligt nu gällande lag och förslaget till nu bestämmelse om att kredittagaren är bevarad sin invändningsrätt är dubbelt missledande. För *det första* är bostadskrediter inte tänkta att omfattas av denna utökade invändningsrätt. Det är heller inte i strid med det nya eller tidigare konsumentkreditdirektiv att bostadskrediter inte omfattas av denna regel, eftersom bostadskreditdirektivet 2014/17/EU inte innehåller någon motsvarighet till artikel 39 i konsumentkreditdirektivet 2023/2225/EU eller dess föregångare.

För *det andra* föreligger samma besvärliga förhållande till Sveriges åtaganden enligt växellagskonventionen. Lagtexten ger intryck av att

YTTRANDE

2025-01-22 Dnr UFV 2024/1802

invändningsrätt finns kvar när växlar och löpande skuldebrev används. Av tidigare förarbeten är det dock tydligt att detta inte är riktigt. Detta kan även illustreras av rättsanvändningen i Hösta domstolens avgörande i NJA 2010 s. 467. Fallet gällde en bostadskredit som hade betalats tillbaka, men orderskuldebrevet hade inte lämnats tillbaka till låntagaren när skulden återbetalats så som skuldebrevslagen förutsätter, utan sålts vidare utan noteringar om återbetalningen tillsammans med andra löpande skuldebrev. Den nya innehavaren av skuldebrevet gjorde mot de tidigare låntagarnas invändning att skulden var helt återbetald invändningen att man förvärvat orderskuldebrevet i god tro och att 15 § skuldebrevslagen därför uteslut kredittagarna att göra invändningar om att skulden betalats tillbaka. Högsta domstolen fann slutligen att låntagarna inte behövde betala åter, men grundade detta på en tolkning av vad som kan utgöra god tro vid överlåtelser inom den finansiella sektorn. Konsumentkreditlagens skydd ansågs inte kunna användas, utan frågan löstes alltså inom ramen för skuldebrevslagen.

Lagbestämmelsen som den står i gällande lag och som den föreslås överföras till den nya lagen ger alltså uttryck för en regel som inte varit avsedd, nämligen att alla krediter skall omfattas och att konsumentkreditlagen ger rätt att anföra invändningar även om löpande skuldebrev eller växlar använts. Särskilt när det gäller bostadskrediter framstår detta som ett problem, eftersom det knappast kan vara lagstiftaren avsikt att ändra långivarnas praxis i detta avseende och tvinga banker att endast använda enkla skuldebrev eller andra kredithandlingar som inte är löpande. Som följer av Högsta domstolens avgörande i NJA 2010 s. 467 behöver inte denna »lucka« i lagstiftningen skapa några särskilda problem. Trots det finns det anledning att inom ramen för detta lagstiftningsärende klargöra i vilken mån även bostadskrediter skall omfattas av invändningsrätten i 4 kap. 22 § i förslaget. I den mån en rättsändring varit avsedd som innebär att även bostadskrediter skall omfattas och även att invändningsrätten enligt konsumentkreditlagen skall få göras gällande, trots att löpande skuldhandlingar använts, bör detta kommenteras framför allt med avseende på hur detta förhåller sig till Sveriges ännu gällande åtagande enligt 1930 års Genèvekonvention.

Ändringar i kreditupplysningslagen

Utöver kommentarer på förslaget till nu konsumentkreditlag som lämnats ovan, finns det anledning att lämna synpunkter på de föreslagna ändringarna i kreditupplysningslagen (1973:1173). Förslaget innehåller följdändringar i anledning av att lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter är tänkt att upphävas. Dessa ändringar föranleder ingen kommentar från Uppsala universitet. I 6 § 1 st. föreslås emellertid också ett tillägg som är tänkt att förtydliga hur uppgifter om att den som ansöker om

YTTRANDE

2025-01-22 Dnr UFV 2024/1802

kredit har en utsedd förvaltare enligt föräldrabalkens regler. Förtydligandet att uppgiften bara får användas »i syfte att kontrollera rätten att ingå avtal« framstår som välavvägt. Skyddet för den som har förvaltare utsedd finns ju huvudsakligen i 10 kap. 10 § föräldrabalken, där det finns en hänvisning till 9 kap. 6 och 7 §§ föräldrabalken om verkningarna av att avtal ingått utan samtycke från förmyndare och 14 kap. 13 § föräldrabalken som föreskriver att överförmyndarens samtycke krävs för att få uppta lån och att förvaltarens samtycke inte räcker. Trots att dessa civilrättsliga regler inte är lätthanterliga, exempelvis när lån ändå betalats ut och pengarna förbrukats, är det inte ett problem som kan lösas inom ramen för detta lagstiftningsärende. Uppsala universitet tillträder alltså förslaget i denna del.

Det finns emellertid anledning att ytterligare överväga hur balansen mellan skydd av personuppgifter skall balanseras mot önskvärt skydd för svagare part för andra personer än de som fått en förvaltare utsedd. Enligt 6 § kreditupplysningslagen får inte personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter) behandlas i kreditupplysningsverksamhet. Förbudet omfattar inte bara att uppgiften att förvaltare enligt föräldrabalkens regler utsetts, utan även om den lånesökande har en god man utsedd. Eftersom tröskeln för att utse god man är hög, är personer med god man normalt tydligt skyddsvärda. Här kan särskilt behovet av skydd för unga vuxna och äldre nämnas som skyddsvärda grupper som kan ha god man utsedd. En person som har god man utsedd har fortsatt full möjlighet att uppta lån och sluta andra avtal. Det är tyvärr en belagd svaghet i nuvarande system, att personer med nedsatt förmåga att bedöma konsekvenserna av sina handlingar utnyttjas av utomstående för att uppta lån. Pengarna förs sedan över till andra eller konsumeras av låntagaren själv på ett sätt som i huvudsak kommer annan till godo än låntagaren själv. Detta framgår också av Kronofogdemyndighetens statistik över unga som beviljas skuldsanering. Andelen unga som beviljas skuldsanering kort tid efter det att god man eller förvaltare utsetts är därtill oproportionellt hög. Det finns anledning att sluta sig till att detta mönster beror på att personen varit i behov av god man eller förvaltaren en tid innan sådan utsetts.

Dessa iakttagelser leder enligt universitetets mening till slutsatsen att det skulle finnas anledning att överväga om inte en motsvarande möjlighet att få ta del av vissa begränsade personuppgifter som redan finns angående uppgiften att någon har en förvaltare utsedd borde införas för uppgifter om att någon har eller har haft en god man. På det sättet ges kreditgivaren en möjlighet att ställa ytterligare frågor till den lånesökande om förhållanden som påverkar förmågan att återbetala lånet. Universitetets förslag är alltså att överväga en ytterligare justering av lagtexten för att även fånga situationer där en god man utsetts, men bara tillåta att kreditgivaren får

UPPSALA
UNIVERSITET

YTTRANDE

2025-01-22 Dnr UFV 2024/1802

använda informationen att det finns en god man utsedd eller att den lånesökande tidigare haft god man utsedd och lägga uppgifter om anledningen till att god man utsett till grund för den egentliga kreditprövningen. Av samma skäl som gör att uppgiften att det finns en förvaltare för den lånesökande kan lämnas ut utan hinder av dataskyddsförordningens regler, torde uppgiften att den lånesökande har en god man utsedd också kunna behandlas utan att detta strider mot EU-förordningen.